

राजस्थान लोक सेवा आयोग, अजमेर

सहायक आचार्य – ज्योतिष (गणित), संस्कृत शिक्षा विभाग के पदों हेतु प्रतियोगी परीक्षा का पाठ्यक्रम

प्रथमपत्रम्

इकाई – प्रथमः –

- गणितज्योतिषस्य परिचयः, सिद्धान्तलक्षणानि, सिद्धान्तप्रशंसा, ज्योतिषस्य वेदाङ्गत्वनिरूपणं, पृथिव्याः गोलत्वनिरूपणं, कल्प-युगमासादिपरिचयः ।

इकाई – द्वितीयः –

बीजगणितम् – धनर्णषड्विधं, करणीषड्विधम् ।

- लीलावती-परिभाषा,
अभिन्नपरिकर्मम्, संख्यानां स्थानीयमान-संकलन-व्यवकलन-गुणन-भागहार-वर्ग-वर्गमूलं च ।

इकाई – तृतीयः-

- रेखागणितीयपरिभाषाः-

बिन्दु-सरलरेखा-व्यास-चाप-जीवा-केन्द्र-वृत्त-त्रिभुज-समकोणादिपरिचयाः ।

- त्रिकोणमितीयकोणादिपरिभाषा, जीवादिपरिभाषा, कोणीयज्यादीनां परस्परसम्बन्धः ।

इकाई – चतुर्थः-

- गोलपरिभाषायां सप्तगोलाः, भूगोलः, गोलः, वप्रक्षेत्रं, महद्-लघुवृत्तानिरेखादेशाः, स्वपृष्ठस्थानं, निरक्षदेशः, भूपरिधिः, मध्यरेखा, देशान्तरं, पृष्ठीयकेन्द्रं अक्षांशः, लम्बांशश्च परिभाषा ।

इकाई – पंचमः-

- क्षितिज-समस्थान-ध्रुवस्थान-नाडीवृत्त-याम्योत्तरवृत्त-पूर्वापरवृत्त-द्युज्या-कुज्या-चरज्या-उन्मण्डलवृत्त-अहोरात्रवृत्त-क्रान्तिवृत्त-भस्वरूपपरिचयश्च, अयनगोलविमण्डलदृग्वृत्तलंकोदयासु-परिचयः ।

इकाई – षष्ठः –

- ग्रहलाघवे (मध्यमाधिकारः) अहर्गण-ध्रुवांक-राश्यादिक्षेपक-मध्यमसूर्य-चन्द्र-चन्द्रोच्च-राहु-मंगल-बुध-गुरु-शुक्र-शनीनां च साधनम् ।
- केतकीग्रहगणिते-ग्रहसंस्थानिरूपण-ग्रहस्थान-उज्जयिनीरेखा – भूपरिधिश्च, सूर्यादिग्रहाणां मध्यमगतयः बीजसंस्कारंकारणं च ।

इकाई – सप्तमः –

- सूर्यसिद्धान्त–सिद्धान्ततत्त्वविवेकयोः मध्यमाधिकारः—कालपरिभाषा, नवधाकालपरिचयः, ब्राह्म–दिव्य–पितृ–मनु–बार्हस्पत्य–सौर–सावन–चान्द्र–नाक्षत्रमानानि, क्षयाधिमासमीमांसा, युगमानं, मध्यपरिधिः, स्पष्टपरिधिः, मध्यमशरः, उदयान्तरखण्डनम्।

इकाई – अष्टमः –

- सूर्यसिद्धान्त–सिद्धान्ततत्त्वविवेकयोः स्पष्टाधिकारः (त्रिप्रश्नाधिकारश्च)
- ग्रहाणां गत्यन्तरकारणं, ग्रहाणामष्टधागतिः, ज्यापिण्डसाधनं, क्रान्तिज्यासाधनं, मन्दपरिधि–शीघ्रपरिधिश्च, भुजान्तरं, शरानयनज्ञानं, स्पष्टदिग्साधनं, अयनांशसाधनं, लग्नसाधनोपयोगीस्वोदयमानसाधनं, लग्नसाधनं, दशमलग्नसाधनं च।

इकाई – नवमः – सिद्धान्तशिरोमणेः –

- लघुखण्डकैर्ज्यासाधनं, प्रकारचतुष्टयेनकर्णानयनं, पलभाज्ञानं, पंचज्यासाधनं, भुजान्तरं, उदयान्तरं, सूक्ष्मनक्षत्रानयनं, अक्षक्षेत्राणि, सूर्यचन्द्रयोः पर्वसंभवज्ञानं, सूर्यचन्द्रयोः कक्षाव्यासार्धानयनं, ग्रहणेग्रासप्रमाणज्ञानं, स्थितिविमर्दादीनां परिभाषा, लम्बन–नति–आक्षवलन–आयनवलन–ग्रहमध्यमविक्षेपाः, आयनाक्षदृक्कर्मयोः साधनम्।

इकाई – दशमः –

- वेधशालानांप्रयोजनं, महाराजासवाईजयसिंहेन निर्मितवेधशालानां परिचयः, जयपुरीयवेधशालास्थ –यन्त्राणां परिचयः (चक्रयन्त्रं, रामयन्त्रं, जयप्रकाशयन्त्रं, यन्त्रराजः, लघुसम्राटयन्त्र –बृहत्सम्राटयन्त्रं च।
- गणितज्योतिषशास्त्रकाराणां परिचयः—
वराहमिहिरः, आर्यभटः, कमलाकरः, भास्कराचार्यः(द्वितीयः), वेंकटेशबापूकेतकरः, सुधाकरद्विवेदी, ब्रह्मगुप्तः, जगन्नाथसम्राटः, लल्लाचार्यः, मुनीश्वरः, सामन्तचन्द्रशेखरः।

Note: - Pattern of Question Paper

1. Objective type paper
2. Maximum Marks: 75
3. Number of Questions: 150
4. Duration of Paper: Three Hours
5. All questions carry equal marks.
6. There will be Negative Marking.